

Noe mer enn bare barnevern

Jorunn Augestad startet sin karriere ved ungdomsseksjonen i barneverntjenesten i Asker. Hun erfarte at både foreldre og samarbeidsinstanser skrek etter noe mer enn bare barnevern – de ønsket et sted de kunne gå til for å få råd eller veiledning, uten at dette krevde verken bekymringsmelding eller annen type henvisning.

Folket ble hørt. – Jeg kunne ikke bare jobbe med barnevern og ikke ta hensyn til de signalene som kom fra alle som trengte «det lille ekstra», sier Augestad. Høsten 2000 ble en gruppe mennesker invitert til et møte som skulle bli starten på det som i dag er kjent som Askerbasen.

– For å få til noe, inviterte vi en gruppe mennesker fra mange ulike instanser til en idédugnad. De inviterte var mennesker vi

visste hadde mange og sterke meninger, og heller ikke var redd for å si det de mente. Etter dette møtet ble kartet tegnet og veien lagt, sier Augestad. Askerbasen åpnet i mai 2003, hvor blant annet Edvard Befring var tilstede og holdt et innlegg vedr. «fellesforstått ansvar» jfr. NOU 2002:12.

Askerbasen er i bunn og grunn bare en viderutvikling av mange eksisterende tiltak. – Jeg hadde min erfaring fra barnever-

net. Mye av innholdet i Askerbasen vil du finne igjen i andre forebyggende tiltak. På mange måter er alt bare klippet og limt fra andre tiltak og tilpasset vårt behov i Asker, sier Augestad.

Populært sted med lav terskel

Askerbasen har blitt et populært sted midt i Asker sentrum. – Jeg tror mye av suksessen ligger i at vi er et lavterskeltiltak og ▶

– Hit kan du komme uten timebestilling. Du trenger ikke en gang si hva du heter, likevel får du hjelp av blant andre Jorunn Augestad.

at vi holder til så sentralt som vi gjør. Hos oss er det ingen timebestilling eller noe byråkrati. Vi er der for de som trenger noen å snakke med, eller for de som har en eller annen bekymring de vil dele. Vi journalfører ikke, men registrerer kjønn, alder og type problematikk. Likevel har vi god kontroll over hvem som gjør hva og hva som blir sagt eller gjort, sier Augestad.

Godt nettverk

Askerbasen jobber etter en nettverksmetodikk. Det tegnes nettverkskart med nær sagt alle familier som er innom, og vi har et eget, tverrfaglig nettverksteam som kan lede nettverksmøter hvis det er ønskelig. Da Askerbasen ble opprettet var det i hovedsak for ungdom i alderen 16–23 år. Etter hvert har tilbudet blitt utvidet til aldersgruppen 0–23. I dag er det fem ansatte i Askerbasen og alle har solid erfaring fra arbeid med barn, unge og familier.

– Med denne utvidelsen får vi bedre oversikt over eventuelle problemer og det er meget praktisk med hensyn til eventuelle oppfølgingsamtaler, sier Augestad.

– Vi er opptatt av tverrfaglighet og har gode team eller fora hvor vi deltar for å oppdatere oss på det som skjer i de ulike miljøene rundt omkring, legger hun til.

Inne med skolene

Askerbasen har god kontakt med alle skolene i kommunen. – Vi er inne i alle ungdomsskolene og de fleste barneskolene. Vi har også god kontakt med de øvrige hjelpeinstansene i kommunen. Vi anbefaler jo

alle å komme uansett. Det viktigste for oss er at alle vet om tilbudet. Det tror jeg vi har kommet langt i å klare, sier Augestad.

Mindre til barnevernet

– Mye av det vi gjør i Askerbasen virker forebyggende for barnevernet. Det er nok mange saker vi har løst hos oss slik at vi har unngått å ta det videre til barnevernet. Vi har jo ingen statistikk på hvor mange saker dette gjelder, men jeg føler meg veldig trygg på at statistikken ville gått i vår favør, sier Augestad. Askerbasen er ikke noe barnevern, men et nøytralt sted, organisatorisk plassert i seksjon forebyggende tiltak. – Vi er bare en liten del av tjenestetilbudet. Men på grunn av lav terskel, enkle prinsipper, og at alt vi gjør i hovedsak er basert på dialog blir vi meget høyt verdsatt. Vi bruker mye tid på motiverende samtale og på å gi familier verktøy til å hjelpe seg selv. Folk må jo vinne sin egen krig, legger hun til.

– Det er likevel viktig å presisere at dersom vi vurderer at familier har behov for at det kommer inn andre instanser enn oss, så sørger vi for at det opprettes kontakt. Vi melder selvfølgelig også bekymring til barneverntjenesten dersom det vurderes som riktig.

Askerbasen har blitt besøkt av mange kommuner. – Det er jo alltid stas å få besøk på grunn av at det vi har noe interessant å vise frem. Vi har ingen kopisperre på våres modell, men folk må se på hva de har behov for før de setter i gang avslutter Augestad.

TVANG? Er

Til vanlig hadde de kunnskap nok til en vanlig dag på kontoret. Plutselig en dag skjedde det noe som skulle endre rutinene ved sosialkontoret i Ringsaker for all fremtid. De fikk en tvangssak!

– Da vi fikk vår første tvangssak i Ringsaker i 2005, hadde vi ingen tidligere eksempler å se tilbake på. Vi sto helt på bar bakke sett i forhold til erfaring rundt denne problematikken. Vi hadde sosialtjenesteloven med paragrafene § 6.2 og 6.2a i tillegg til veileder for tvangssaker som direktoratet ga ut i 2005. Likevel følte vi at det var noe som manglet, sier Arild Bækkevold.

Mulig å hjemle midlertidige vedtak?

Det var mange usikkerhetsmomenter på hvordan man skulle gå frem og veilederen ga rom for midlertidige vedtak.

– Av spørsmålene vi stilte oss var hvordan det skulle være mulig å hjemle midlertidige vedtak. Med bakgrunn i vår tvil om fremgangsmåten i tvangssaker mente jeg det var riktig å notere ned alt vi gjorde til en hver tid i dette arbeidet, sier Bækkevold.

Nybrottsarbeid

– Tvang er ofte så dramatisk og for klienten kan det få fatale konsekvenser. Vi ble på en måte livredder i vårt første tilfelle. Da er det godt å se tilbake og tenke på at det var verdt alt slitet. Da vi først hadde fått en tvangssak ville vi gjøre det riktig og oppfylle lovens krav. Siden dette var nybrottsarbeid for oss, mente vi det var riktig å gjøre noe mer. Vi hadde to fokus på dette. For det første skulle vi hjelpe klienten så godt vi kunne og for det andre ville vi prøve å lage noe som kunne ligne rutine på tvangssaker i Ringsaker, sier Torhild Kielland.

En hel perm med erfaring

– Alt vi har av erfaring fra og med første tvangssak er nå samlet mellom to per-

Penger på spill

På få år har spillbransjen vokst til å bli en av de største bransjene innen underholdning og media.

Globalt har det vært en jevn økning i omsetningen av dataspill. Fra 2005, da de nye konsollene og nettbaserte spill kom, og frem til 2006 har omsetningen steget med 14,3 % på det internasjonale dataspillmarkedet. I rene tall gir dette en omsetning på 190 milliarder kroner. Frem til 2011 er det anslått en gjennomsnittlig årlig vekst på 9,1 %, som betyr en omsetning på 294 milliarder kroner i 2011.

I 2006 var omsetningen av musikk på 217 milliarder kroner. Med bakgrunn i omsetningstallene ble det estimert at dataspill ville passere platebransjen i løpet av 2007.

Filmindustrien har dobbelt så stor omsetning som dataspillbransjen, men kun hvis man inkluderer salg av DVD og tv-inntekter. Ser man kun på kinoinntekter, er spillbransjen klart ledende også her.

Kilde: St.meld.nr.14 (2007-2008)

faring mellom to permer

mer. Der er alt er kronologisk inndelt etter tema. Denne permen har for oss blitt et praktisk oppslagsverk, sier Bækkevold. I arbeidet med å samle erfaringer i tvangssaker har vi brukt IP aktivt. Det har vært en spydspiss for oss. Jo mer som er dokumentert, og jo mer detaljert og tilrettelagt dokumentasjonen er, dess bedre er det for klienten og saksbehandlingen. Et annet aspekt er jo at juristene på sin side vil ha alt i kronologisk rekkefølge. Summen av alt er at det blir en god sirkel. Et godt stykke nedfelt arbeid gir ros og gode tilbakemeldinger som igjen gir økt selvtillit, sier Bækkevold.

Hva er det så som gjør at denne permen har blitt en så stor suksess? – Det er flere forhold som bidrar til at dette har blitt en suksess. Ett av forholdene er rekkefølgen og kronologien i selve saksbehandlingen. Her har vi laget to skjema hvor det ene går på selve saksbehandlingen internt og det andre er for kontakt med advokat. Rundt

disse to skjemaene er det en handlingsveileder slik at alle kan lese og forstå hvert ledd i saksbehandlingen.

Alle kriterier fylt

– For å få til denne permen har vi hele tiden hatt med oss advokat Lars Erik Hermansen. Han har lang erfaring med tvangssaker og syntes ideen med å samle erfaringene mellom to permer var god. For oss eller de som skal bruke permen i ettertid er det naturligvis viktig å vite at alle kriterier er fylt og alt er innenfor lovverket, sier Bækkevold.

Mye ros

Det er aldri sterkere saker enn det er klienter til, sier Hermansen og legger til at det arbeidet Kielland og Bækkevold har gjort er meget omfattende og godt gjennomtenkt.

– Det er bare positive ting å si. Permen gir trygghet og alle vet hva de skal gjøre.

Arild Bækkevold, Torhild Kielland og Lars Erik Hermansen har høstet mye ros for arbeidet de har gjort med å samle erfaringene fra tvangssaker mellom to permer.

Hver sak gir ny referansebakgrunn og mer erfaring. Det blir enklere å forklare pårørende hva som er kriteriene for tvang, og saksbehandlerne vil fremstå som litt mer erfarne overfor klient eller pårørende, sier Hermansen.

Det som skulle bli et arbeidsdokument til bruk i egen organisasjon har blitt til noe mer. – Vi startet her, men etter hvert som ryktet har spredd seg har ballen bare rullet videre. Vi tok kontakt med Østnorsk kompetansesenter og Fylkesmannen med ideen om en konferanse om tvang. Dette førte til en konferanse med over 150 deltagere hvor alle reiste fornøyd hjem med hver sin perm under armen, sier Kielland!

Gatejuristen – et alternativt rettshjelpstiltak

Det beste i livet er gratis er det noe som heter. Når man ser hva Gatejuristen ved Cathrine Moksness i Oslo har fått til støttes ordtaket helt og fullt for de som sliter tungt med rusproblemer.

– Det hele begynte med at jeg jobbet på sprøytebussen i studietiden. Den gang trodde jeg det var slik at rusmisbrukerne hadde et eller annet juridisk tilbud, men slik var det ikke. På sprøytebussen satt en person bak i bussen og delte ut sprøyter og kondomer. Lenger fremme i bussen satt en og hadde helse- og sosialfaglig samtale. Det var da jeg oppdaget at juss var et fremmedelement for disse menneskene og ide-

en om Gatejuristen ble unnfanget, sier Moksness.

Kort vei til suksess

– Når ideen om Gatejuristen var der var jeg jo nødt til å følge opp. Det var mange problemstillinger å ta hensyn til i startfasen. Hvordan skulle dette egentlig fungere, hvordan skulle vi gå frem, for hvem skulle dette tilbudet primært være for, og hvor-

dan skulle jeg få med frivillige? Alle mine tanker ble nedfelt i en prosjektbeskrivelse som Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo og Fransiskushjelpen heldigvis sa seg villig til å støtte. Beskrivelsen ble levert i starten av august 2004 og desember samme år hadde jeg flere frivillige med på laget, gløder Moksness.

– Det å betjene frivillighet er et stort apparat. Det stiller krav til kvalitet, tillit og nøyaktighet. Vi er ingen mikrofon eller megafon for våre klienter, men møter dem med respekt og lytter på deres historier. Når alt er fortalt fra deres side, innhenter vi om nødvendig ekstra informasjon fra andre hold før vi går videre med en sak, sier Moksness.

Oppsøkende virksomhet

– Hver torsdag har vi utedag, foruten at vi har saksmottak i våre lokaler. Da jobber vi oppsøkende og treffer klientene i deres miljø. Vi forteller om vårt tilbud, og ber dem komme til vårt kontor i Rådhusgata, eventuelt følger vi dem dit. Det er viktig å poengtere at vi ikke gir rettshjelp på gata, men at klientsamtalen foregår i lukket rom på vårt kontor. Dette for å ivareta klientens behov for diskresjon og respekt. I alle sakene vi mottar, blir det enten gitt juridisk veiledning eller vi følger saken videre ved å representere klienten.

Gatejuristen er et verktøy

Gatejuristen er et verktøy for at klienten skal få det bedre. – Vi kan ikke gjøre fattige rike, eller utrette mirakler. Velferdslovgivningen i Norge er faktisk ikke så urimelig som vi ofte vil ha det til. Problemet er at den gir rom for ulik praktisering. En sak kan få ulik utgang og fortone seg urettferdig fra klient til klient. Ofte er det jo slik at klientene ikke er klar over sine rettigheter, eller klarer å hevde sin rett. I slike tilfeller er Gatejuristen redningen for mange, sier Moksness.

– Vi ser også at kompetanseheving i 1. linjetjenesten hadde hatt mye for seg. Jeg tror vi har mye å gjøre der også i tiden fremover, legger hun til.

Frivillighet som hjelper

– Vi kan trygt si vi er en organisasjon i eksplosiv vekst. Bare tenk, vi var en ukjent organisasjon på slutten av 2004. I dag har vi ca 50 jurister på frivillig basis og vi er i

– Jeg har jo lov til å si at vi har fått til mye. Likevel oppdager vi mye upløyd terreng når vi jobber med vårt, sier Cathrine Moksness i Gatejuristen.

ferd med å etablere avdelinger i flere store byer! Jeg ser heller ikke bort for at det kan bli Gatejurister i småbyene og bygdene heller. Hadde jeg visst hvor stort dette med Gatejuristen skulle bli er det ikke sikkert jeg hadde turt å starte, sier Moksness.

Starthjelp

Alle som vil, kan i utgangspunktet starte opp med Gatejuristen. – Det eneste vi stiller som krav er at det er at det er lokal forankring i bunn. Vi må være sikre på at det er grunnlag for drift og at det er mulig å organisere og mobilisere frivillige. Sammen med stiftelsen Helse- og rehabilitering har Gatejuristen fått midler til å utarbeide en oppstartsmanual. De som ønsker å starte opp med, og har de nødvendige forutsetningene, kan ta kontakt med oss slik at de får denne permen, sier Moksness.

Mye ugjort, mye gjort

– Jeg har jo lov til å si at vi har fått til mye. Likevel oppdager vi mye upløyd terreng når vi jobber med vårt. Vi får blant annet mange henvendelser fra de som trenger hjelp i forhold til billighetserstatning pga. overgrep. Noen av disse kan være i vår målgruppe, men ofte er de ikke det. Det er trist å måtte si nei, men vi har sagt vi skal være der for de som sliter tungt med rus. Da har vi ikke kapasitet til mer. Dersom vi ikke kan hjelpe, forsøker vi å henvise klienten videre til andre hjelpeinstanser. Likevel er det en god ting at vi har utviklet modellen og den kan jo implementeres til mange klientgrupper, sier Moksness.

Gatejurister i flere land

Da Moksness startet opp hadde hun aldri hørt om tilsvarende opplegg før. I ettertid har hun blitt godt kjent med Nanna W. Godtfredsen i København som startet opp bare tre måneder før henne.

– Vi har et godt samarbeid og utveksler erfaringer med hverandre. Det er nyttig med erfaringsutveksling. Vi jobber ganske likt, men danskene har satt Gatejuristen på listen over de som får offentlig støtte. I Norge er Gatejuristen avhengig av støtte både fra det offentlige og det private for å opprettholde driften. Det er et tidkrevende arbeid å søke om penger, noe som går ut over vårt primære arbeid.

Også i Italia finnes det Gatejurister. Der er det rundt 1.000 advokater fordelt på 16 byer som er med. Disse får også økonomisk støtte fra private, donasjoner og fond.

Nye retningslinjer for personer med dobbeltdiagnose

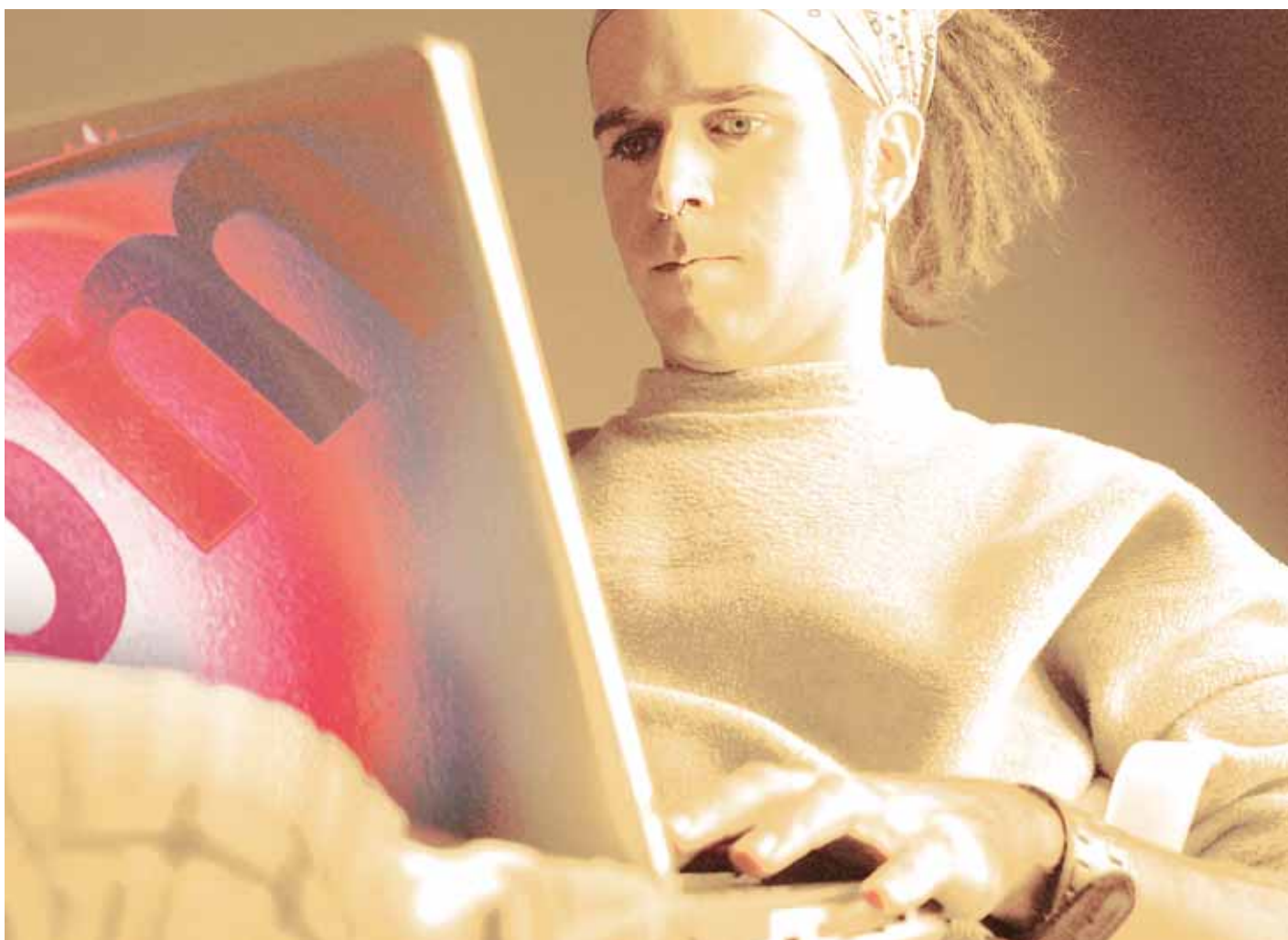
Nasjonale faglige retningslinjer for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig psykisk lidelse og ruslidelse heter de nye retningslinjene som er under utarbeidelse i Helsedirektoratet.

Hensikten med disse retningslinjene er å bidra til gode beslutninger slik at brukerne får best mulig helse- og sosiale tjenester. Retningslinjene skal være klare i løpet av våren 2009. De skal da tas i bruk i tverrfaglig spesialisert rusbehandling, i psykisk helsevern og kommunenes helse- og sosialtjeneste.

For lite integrert behandling i dag

Anne Landheim ved Østnorsk kompetansesenter sier at det er for lite integrert behandling innen rus og psykiatri i dag. For å bedre dette må psykisk helsevern utrede rusproblemer og rusmisbruk, og tverrfaglig spesialisert rusbehandling på utrede psykiske lidelser. Utredningspraksis og bruk av kartleggingsverktøy vil være fokusområde i første fase av implementeringen.

Østnorsk kompetansesenter skal sammen med Regionalt kompetansesenter for dobbeltdiagnose bistå Helsedirektoratet med implementering av de nye nasjonale retningslinjene.

Er online rollespill et ødeleggende fenomen, eller er det noe vi kan leve med? Sosionom ved Blå Kors Senter i Oslo, Helge Halvorsen, vil prøve å gi oss svar på dette og andre spørsmål rundt fenomenet.

Online rollespill

– et fenomen til å leve med

Hva er online rollespill, og hvem er egentlig den typiske spilleren av slike spill? Det første er opplagt. Onlinespill foregår via en datamaskin som er koplet til Internett og opp til 2.000 personer kan spille samtidig mot samme server.

– Enten vi liker det eller ikke, er dette et fenomen vi bare må lære oss å leve med, sier sosionom Helge Halvorsen ved Blå Kors Senter i Oslo.

– I det spillet vi spiller, blir vi en del av en virtuell verden med en kompleks historie og en tredimensjonal fremstilling. Vi oppretter da en «avatar», som er en digital representasjon av oss selv. – På spørsmålet om hvem som er den typiske online rollespiller er det litt mer komplisert å gi et klart svar. Det kan faktisk være hvem som helst. En generell oppfatning er at dette er et ungdomsfenomen, men fenomenet opp-

trer like gjerne i de voksnes rekker, sier Halvorsen.

Media har en tendens til å polarisere

Begrepet online rollespill har blitt en del av vår hverdag. – Jeg tror vi bare må lære oss å leve med dette nye fenomenet fordi det er kommet for å bli, sier Halvorsen. I vårt moderne liv har PC'en blitt et nødvendig verktøy og allemannseie, og spill på

data har økt proporsjonalt med teknologisk utvikling og utbredelsen av datamaskiner. Online rollespill har nærmest eksplodert i popularitet de siste årene. Media har en viktig funksjon i fremstillingen av dette, men man kan lett få inntrykk av at dette er ensidig negativt og forbundet med store faremomenter.

– For det første har ikke dette vært et problem som har eksistert så lenge, og for det andre vet vi foreløpig for lite om effekten på dem som spiller og om eventuelle skadevirkninger, sier han.

Balansert fokus

Fenomenet online rollespill har nok trekk ved seg som gir grunn til å følge utviklingen nøye, men det er viktig å huske at majoriteten av dem som spiller klarer å regulere spillingen selv. Det er mange mennesker i forskjellige aldre som spiller, og de motiveres av ulike årsaker.

– Online rollespill som for eksempel World of Warcraft (WoW) kan blant annet brukes som en øvelsesarena og WoW kan da være en utmerket arena hvor de kan få oppøvd sosiale ferdigheter, utforske eventuelle lederegenskaper, øve opp simultankapasitet og trene på reaksjonsevne. Bare tenk på hvor mange yrker som for eksempel militære, flygere, sjøkapteiner osv. som benytter simulatorer i sin opplæring, sier Halvorsen.

Avhengige eller ikke?

– Avhengighet i forhold til online rollespill er foreløpig ikke regulert i våre diagnose-systemer. I forskning på emnet omtales det foreløpig med begreper som problematisk bruk og liknende. Det er likevel påvist at mange mennesker kan bli, og er blitt avhengige av å spille slike spill, og det er derfor viktig å være oppmerksom på utviklingen, sier Halvorsen.

Dialog viktig

Hvordan skal man forholde seg til en ungdom som spiller? – Hva som er vår egen opplevelse i forhold til fornuftig bruk av tid påvirker nok en del når vi skal forholde oss til nye fenomener. Jeg tror at foreldre og foresatte må tørre å stille spørsmål til det ungdommen holder på med uten å være for kritisk. Samtidig er det da viktig å være nysgjerrig på svaret ungdommen presenterer. De må prøve å skape en dialog for å lage rom for samvær og gjensidig

Utviklingen av online rollespill bør følges nøye, men det er viktig å huske at majoriteten av brukerne klarer å regulere spillingen selv. Rollespill som f.eks. World of Warcraft (WoW) være en utmerket arena for å øve på sosiale ferdigheter, utforske lederegenskaper og trene opp simultankapasitet og reaksjonsevne. Illustrasjoner: Wikipedia

respekt. Gjennom denne dialogen tror jeg det er fullt mulig å få til en samværsform som også er forebyggende, sier Halvorsen.

Leve i pakt med nye fenomener

– Jeg tror vi kan regulere mye av det som foregår i våre liv med god dialog. I tillegg tror jeg også det kan være lurt å gå litt i seg selv av og spørre hva selve spillet skal være i livet ditt og hvordan den egentlige

kombinasjonen mellom det virkelige liv versus det virtuelle liv er? Jeg tror egentlig at dialog, tørre å stille spørsmål og akseptere nye fenomener er den eneste måten vi kan forholde oss til virkeligheten på, avslutter Halvorsen.

Helge Halvorsen tror online rollespill som fenomen er kommet for å bli. – Vi må finne måter å regulere bruken, slik at virtuelt liv ikke blir en erstatning for virkelig liv, men et fruktbart tillegg, sier han.

Spillevaner på Internett

I en nylig gjennomført undersøkelse har Synovate, på oppdrag fra Østnorsk kompetansesenter, kartlagt spillevaner blant 2.003 nettbrukere i alderen 15 til 30 år. Undersøkelsen er også gjennomført blant 92 tiendeklassinger ved en utvalgt ungdomsskole på Østlandet.

40–50 prosent i målgruppen spiller data-spill, online eller offline, ukentlig eller oftere. Undersøkelsen viser at det er dagligspillerne, de som spiller med månedsabonnement, og mannlige spillere som spiller mest.

– For eksempel oppgir 26 prosent, eller ca. 1 av 4 dagligspillere, at de spiller mellom tre og fire timer eller mer per dag i løpet av en vanlig uke. Blant disse er godt over halvparten under 20 år, en av tre er i alderen 15–17 år, sier spesialkonsulent Hanne Kilen Stuen.

Normal del av hverdagen

Bruk av dataspill er en normal del av barn og unges mediehverdag, og ungdommers spilleentusiasme har mange positive sider.

– I undersøkelsen har vi kartlagt spillevaner, deres motivasjon for å begynne å spille og hva som gjør at de blir værende i spillet. I tillegg til at spillene er spennende og morsomme, oppgir mange at spillene fungerer som en fin avkobling i hverdagen, sier Kilen Stuen. Spillerne kommuniserer og samarbeider med andre spillere fra flere nasjoner, og må da utarbeide en spillestrategi. Det at spillene er interaktive virker tiltrekkende og mange oppgir at de bruker spillene som en sosial arena der de etablerer og utvikler vennskap.

Tidkrevende spill

– I tillegg til å kartlegge motivasjon og tidsbruk har vi stilt spørsmål om spillingen går utover spillernes skolegang, jobb, sosiale aktiviteter og familierelasjoner. Spillene er tidkrevende og mange oppgir at de ofte spiller lengre enn det de i utgangspunktet hadde tenkt, sier Kilen Stuen. En liten gruppe oppgir at de prioriterer vekk andre fritidsaktiviteter og omgang med venner

– I undersøkelsen har vi kartlagt spillevaner, deres motivasjon for å begynne å spille og hva som gjør at de blir værende i spillet, sier spesialkonsulent Hanne Kilen Stuen ved ØKS.

for å kunne spille, og at de bruker data-spill for å glemme sine egne problemer.

Manglende spillekontroll

I undersøkelsen er det satt opp 11 utsagn som brukes som indikator for manglende spillekontroll. Det er cirka 5 prosent av onlinespillerne som oppgir såpass mange negative konsekvenser ved egen onlinespilling at det gir en indikasjon på manglende spillekontroll, sett i forhold til andre onlinespillere. Det er først og fremst de unge guttene som oppgir at de selv mener

de bruker for mye tid på onlinespill. De sier at de blir irriterte, rastløse og i dårlig humør når de ikke får spilt og de har løyet om egen spilling til andre. Mange har forsøkt å redusere spillingen uten å lykkes og spillingen fører ofte til krancling i familien.

– Denne gruppen som har minst spillekontroll spiller mer enn andre onlinespillere og spiller oftere til flere tider på døgnet (natt/tidlig morgen). De med minst spillekontroll har større fravær fra skole/utdanning på grunn av spillingen, sier Kilen Stuen.

Hélène Fellman er utdannet barnevernspedagog og gestalt-terapeut. Hun har i mange år arbeidet med ungdom og voksne, både i og utenfor institusjon. Fellman er i dag faglig ansvarlig i et barnevern-tiltak hvor hun hjelper ungdom i alderen 16–23 og deres foreldre med behandling av spilleavhengighet.

Behandling av spilleavhengighet

Avhengighet – hvordan forklare og forstå?

Hva er avhengighet og hvordan skal man enkelt kunne forklare begrepet, og hvordan skal vi så forstå avhengigheten?

– Avhengighet kan være så mye. Vi er for eksempel avhengige av mat, trygghet og kjærlighet, eller trygge rammer. På den andre siden har vi rusmiddelavhengighet og spilleavhengighet, sier Fellman.

– Selve begrepet avhengighet kan beskrives som en vane, som har tatt bolig i oss. Vaner kan sies å være virksomme. Vanen som har sneket seg inn i oss er vi heller ikke alltid motivert til å fjerne. Det er akkurat som om vanen ligger og ulmer og ikke blomstrer før det rette øyeblikket i den rette situasjonen dukker opp, sier Fellman.

Svake og sterke øyeblikk

Som en motvekt til vane og situasjonsstyring har vi selvstyring og kontroll. Det betyr at vi har kontroll over en situasjon og vi makter å styre vanen. For å forklare dette litt nærmere må vi ha to fokus i møte med personer hvor vanen dominerer.

– For det første har vi det vi kan kalle svake øyeblikk, eller gjerne rusøyeblikk og spilleøyeblikk. Da er situasjonen så mye sterkere enn personen at han gjør noe han ikke vil. I det andre fokuset har vi det vi kaller sterke øyeblikk. Da har det vært en situasjon hvor personen har klart å gjøre noe annet enn det situasjonen tilsa, sier Fellman.

Erfaringer knyttet til behandling – foreldretrening

Fellman har gjennom fire år som barnevernspedagog og gestaltterapeut høstet mye erfaring om behandling av spilleavhengige ungdommer og møtt mange fortvilte foreldre. I foredraget om erfaringer knyttet til behandling vil hun ta utgangspunkt i den amerikanske psykiateren Daniel Sterns utviklingsteori. Stern er opp-tatt av kommunikasjon og relasjoner mellom mennesker, men han ser også viktigheten av å bygge bro over kløften mellom biologi og psykologi, kropp og sjel, arv og miljø.

Avhengighetsbegrepet

– I foredraget vil jeg se på avhengighetsbegrepet i forhold til rollespill. Selv om online spilleavhengighet ikke enda er en diagnose vet vi nok om fenomenet til at vi kan behandle de som har problemer. Jeg vil også si noe om pengespill på nettet. Vi vet at kommunikasjon er et nyttig verktøy til å bedre situasjonen mellom foreldre og ungdom. Sammen kan de se på hvordan Internett skal brukes i hjemmet og sammen sette opp kjøreregler. Det må være en balanse. Ofte kan barn og ungdom reagere motsatt av hva man ønsker hvis reguleringene blir for strenge, sier Fellman.

Løsninger for den enkelte

– Internett er lovlig og sosialt akseptert. I husholdningen er det mange oppgaver som løses ved hjelp av PC. Vi betaler regninger, bestiller billetter, leser nyheter, skriver e-post eller gjør andre oppgaver. Både unge og voksne finner hvile eller atspredelse ved å surfe på nettet. Utfordringen blir å finne løsninger som passer for den enkelte husholdning. Jeg har flere eksempler på hva foreldre har gjort og tiltak som kan være nyttige å notere, sier Fellman.

I august i fjor åpnet en ny behandlingsenhet ved Diakonhjemmet sykehus i Oslo. Den nye enheten er tilknyttet Vinderen DPS og skal tilby dobbeltdiagnosepasienter kortvarige krise- og stabiliseringsopphold. Enheten skal også tilby integrert utredning, og tilrettelegging for behandling.

TEDD – en tverrfaglig enhet for dobbeltdiagnosepasienter

Tilbudet skal spesielt gjelde pasienter som det er vanskelig å gi gode tilbud til innenfor allerede eksisterende tiltak. Seksjons-overlege Grete Larsen ved Vinderen DPS forteller at denne pasientgruppen består av yngre og ofte sykere pasienter som har et dårligere tilbud enn andre psykiatriske pasienter.

Utvidet kapasitet

Da TEDD åpnet dørene for pasientene i august hadde de seks pasientplasser og 35 ansatte.

– I desember kom midler fra Helse Sør-Øst slik at vi kunne utvide tilbudet til 12 inneliggende pasienter. Staben har også økt og teller nå omtrent 50 ansatte i ulike stillingsbrøker, sier Larsen.

– Ved inntak av pasienter bruker vi mye tid og ressurser. Enkelte ganger er søknadene fra legene eller psykologspesialist-

ene mangelfulle og pasientene vet ikke hva slags tilbud TEDD er, eller hva de kan forvente, sier Larsen. – Av og til må vi forsøke å oppsøke pasientene for å gi dem den tryggheten de trenger for å komme til oss, legger hun til. I halvårsevalueringen har avdelingen kommentert at utstrakt bruk av forvern, samtale med pasient og aktuell behandling i forkant øker mulighetene for et bedre samarbeid.

God behandling

I de fem månedene TEDD var i drift i 2007 ble det søkt inn 23 pasienter. Av disse har 19 blitt behandlet, 13 har blitt utskrevet og seks var inneliggende ved årsskiftet. De fire resterende pasientene kom ikke til behandling på grunn av avslag på søknaden fra vår side, eller de selv ikke ønsket behandling, sier Larsen. Blant de 13 utskrevne pasientene hadde ni stykker psykose-

diagnoser og alle hadde misbrukt rusmidler, de fleste hadde et blandingsmisbruk. Alle pasientene vi hadde innlagt fullførte behandlingen hos oss, og ingen avbrøt behandlingen mot vårt råd.

Bedret sammenhengende tilbud

Mange gode tiltak har ikke fungert optimalt på grunn av manglende kontinuitet og sammenheng mellom de ulike leddene. Det er en utfordring å få de sammensatte tiltakene omkring pasientene i førstelinjen og poliklinikkene til å fungere i et godt samspill med tjenestene i sykehusavdelingene.

– Vår oppfatning er at tjenesten til dobbeltdiagnosepasienter i vår sektor blir bedre og mer robust ved å knytte en døgnavdeling for dobbeltdiagnosepasienter opp til DPS, sier Larsen. DPS er et naturlig bindeledd mellom 1. og 2. linjetjenesten i denne sektoren. – Vi mener dette bidrar til at målgruppen får et bedre og sammenhengende tilbud på DPS. For oss er det viktig at pasienten får den hjelpen de trenger når de trenger den, og får hjelpen der de er, sier hun.

Målsetningen for behandlingen er ulik for ulike pasienter. – Vi vektlegger skadereduksjon, økt livskvalitet og mestring. TEDD tilbyr individuell utformet behandling til alle pasienter. Behandlingen er integrert og inneholder ulike elementer som kognitiv miljøterapi, motiverende intervju, medikamentell behandling (også medikamentelt assistert nedtrapping ved behov), rusgruppe, pasientundervisning og fysisk aktivitet. Vi legger stor vekt på god ernæ-

TEDD holder til i nye lokaler ved Diakonhjemmet Sykehus. Enheten har økt kapasiteten og har nå 12 sengeposter. FOTO: ESPEN STRAI

ring og har ernæringsfysiologen i avdelingen en formiddag i uken, sier Larsen.

Miljøterapeutene i avdelingen har alle minst treårige høyskoleutdanninger fra ulike studieretninger. Sosionomer, ergoterapeuter, sykepleiere, vernepleiere, barnevernspedagoger osv arbeider alle i miljøet sammen.

Hva virker og hvorfor?

TEDD skal kunne tilby pasientene et rusfritt miljø. Er pasienter synlig påvirket av rusmidler skal de ikke få være i fellesmiljøet, de må være på rommene sine. Vi har hatt mindre problemer med rus i miljøet enn vi forventet.

– Noe av årsaken til dette kan være at vi tar i mot pasientene selv om de er ruset når de kommer, og avruser dem selv. Vi har hatt pasienter som har forlatt avdelingen for å ruse seg. Selv om disse har brutt regelverket blir de ikke utskrevet eller avvist; men de må være på rommet til de igjen får være med i miljøet, sier Larsen.

– Vi ønsker å kunne snakke med pasientene om rus, noe vi påpeker når pasientene framstår ruset og vi kan spørre når det er noe vi lurer på. Vi mener dette

bidrar til at pasientene blir mer åpne når vi har samtaler om rus. Det øker muligheten til å diskutere rus, bruk av rusmidler og det som er vanskelig. Det å ruse seg er ingen utskrivningsgrunn, sier Larsen.

– Vi har også opplevd innlagte pasienter som vi ønsker å utrede, men som ikke klarer å la være å ruse seg. Da har vi måttet prøve å få utredet så mye som tid og sted har tillatt oss å gjøre. Vi får i alle fall kartlagt pasientens rusproblem, og det er mulig å komme et godt stykke i forhold til somatikk og psykiatri, sier Larsen.

Fysisk aktivitet og fleksibilitet

Fysisk aktivitet er en integrert del av behandlingen på TEDD. – Det er oppløftende å se hvor mye pasienter kan lære seg i løpet av kort tid. Spesielt artig er det å se de som tidligere har vært aktive innen en eller annen idrett og se hvor fort de plukker opp igjen gamle kunster, sier Larsen. På TEDD er det også noen av pasientene som har vært i arbeid mens de har vært innlagt på avdelingen.

– Hvis en pasient har en aktivitet, eller vil etablere en aktivitet utenfor enheten strekker vi oss langt i forhold til (opp)føl-

Denne gjengen, og flere til, sørger for at pasientene på TEDD får tilstrekkelig behandling, nok fysisk aktivitet og tilpassede aktiviteter. FOTO: TEDD

ging, permisjoner og fleksible løsninger, legger Larsen til.

Mangel på bolig og tiltak

I forkant av oppholdet er det vanlig at TEDD tar kontakt med pasienten og inn-søkende instans. Med en gang pasienten er i avdelingen blir ansvarsgruppen og familien innkalt til et møte for å etablere en god dialog så tidlig som mulig. Ut fra en individuell plan blir utskrivelsen planlagt og eksterne tiltak tilrettelagt.

– Likevel opplever vi at ressursene ute er begrensede. De fleste av våre pasienter har ikke noe fast bosted når de legges inn på TEDD. Vi har flere ganger opplevd at noen synes våre pasienter er vanskelige å ta hånd om. Mange av våre pasienter blir for lenge i avdelingen fordi det er vanskelig å etablere gode tiltak for dem i første-linjetjenesten. Dette er kanskje den største utfordringen vi har, sier Larsen.

Kommende kurs og konferanser

11.–12. september:

Örebro Preventionsprogram (ÖPP)

Målgruppen er ansatte i kommuner i Akershus, Hedmark, Oppland og Østfold som arbeider spesifikt med rusforebyggende arbeid.

■ Rica Hotel Gardermoen

23.–24. september:

Erfaringskonferanse: «Prosjektarbeid innen dobbeltdiagnose»

Konferansen er åpen for alle som arbeider med pasienter med dobbeltdiagnoseproblematikk i helseregion Sør-Øst. Konferansen arrangeres av regionalt kompetansesenter for dobbeltdiagnose.

■ Radisson SAS Lillehammer Hotel

30. september–1. oktober:

Risikoutsatte barn, unge og deres familier

Fylkesmannen i Hedmark og fylkesmannen i Oppland inviterer sammen med Østnorsk kompetansesenter til konferanse hvor familieperspektivet vil stå i sentrum.

■ Radisson SAS Lillehammer Hotel

30. september–1. oktober:

Dobbeltdiagnosebehandling i Norden – utfordringer og muligheter

NOPUS, Svenska Nätverket – Dubbeltdiagnoser, team for misbrugspsykiatri Aårhus og Østnorsk kompetansesenter inviterer til konferanse for å drøfte faglige og organisatoriske utfordringer i tjenestetilbudet til personer med alvorlig psykisk lidelse i kombinasjon med omfattende rusmisbruk/avhengighet.

■ Les mer på www.nopus.org

4.–6. mai 2009:

Nordisk konferanse om rusmisbruk og psykiske lidelser

Konferansen arrangeres av det Nordiske nettverket for dobbeltdiagnoser. Tema for konferansen vil være kunnskapsstatus innen behandling og samarbeid. Sett av datoene allerede nå! Mer informasjon vil du etter hvert finne på www.rus-ost.no

■ Radisson SAS Lillehammer Hotel

Se www.rus-ost.no for detaljer og påmelding

Kort om ØKS

Østnorsk kompetansesenter for rus og avhengighet arbeider på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet, men er organisatorisk underlagt Avdeling for rusrelatert psykiatri og avhengighet i Sykehuset Innlandet Sanderud.

ØKS er ett av sju kompetansesentre i Norge:

- Nordnorsk kompetansesenter–Rus:
Forebygging i skolen
- Midt-Norsk kompetansesenter for rusfaget:
Yngre rusmisbrukere
- Stiftelsen Bergensklinikkene: *Kvinner og rus*
- Rogaland a-senter: *Rusproblematikk i familier med barn i skolealder, Arbeidsliv og rus*
- Borgestadklinikken: *Gravide rusmiddelmisbrukere og familier med barn*
- Rusmiddeletatens Kompetansesenter, Oslo kommune: *Ungdom og nye misbruksmønstre*
- Østnorsk kompetansesenter: *Rusmisbruk og psykiske lidelser, Spilleavhengighet*

ØKS har tre hovedoppgaver:

- Stimulere til å utvikle rusforebyggende tiltak i kommunene i Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland
- Arbeide med kompetanseutvikling i rus- og avhengighetsspørsmål i kommunene og i spesialisthelsetjenesten
- Ivareta to spisskompetanseområder; spilleavhengighet og dobbeltdiagnose (rus og psykiske lidelser). På disse to spisskompetanseområdene har ØKS et nasjonalt ansvar.

Ansatte

- Kåre Rørhus, enhetsleder
kare.rorhus@sykehuset-innlandet.no
- Anne Bjørnstad Tomter, merkantil konsulent
anne-b.tomter@sykehuset-innlandet.no
- Knut Arne Gravingen, kommunikasjonsrådgiver
knut.arne.gravingen@sykehuset-innlandet.no
- Atle Holstad, spesialkonsulent, prosjekter
atle.holstad@sykehuset-innlandet.no
- Kari K. Flatby, spesialkonsulent, forebygging
kari.flatby@sykehuset-innlandet.no
- Kari Källvik, spesialkonsulent, forebygging
kari.kaellvik@sykehuset-innlandet.no
- Anne Chr. Moberg, spesialkonsulent, forebygging
anne.moberg@sykehuset-innlandet.no
- Wenche Schøyen, spesialkonsulent, undervisning
wenche.schoyen@sykehuset-innlandet.no
- Helge Bjørnsen, spesialkonsulent
helge.bjornsen@sykehuset-innlandet.no
- Finn Gyllstrøm, spesialkonsulent spilleavhengighet
finn.gyllstrom@sykehuset-innlandet.no
- Hanne Kilen Stuen, prosjektleder spilleavhengighet
hanne.kilen.stuen@sykehuset-innlandet.no
- Anne Landheim, forsker, seniorrådgiver
anne.landheim@sykehuset-innlandet.no
- Kjell Bakken, forsker, seniorrådgiver
kjell.bakken@sykehuset-innlandet.no
- Amund Aakerholt, prosjektleder
amund.aakerholt@irisresearch.no
- Knut Boe Kielland, spesialrådgiver
knut.boe.kielland@eunet.no

ØKSnytt – utgis minst 4 ganger årlig av:

Østnorsk kompetansesenter
rus • avhengighet

Sykehuset Innlandet Sanderud
Postboks 68, 2312 Ottestad
Telefon 62 58 15 68 • Telefaks 62 58 15 69
E-mail: kompetansesenteret@sykehuset-innlandet.no

Tekst og foto:

Kommunikasjonsrådgiver Knut Arne Gravingen

Førtrykk: Typisk Bjørseth AS

Trykk: Flisa Trykkeri AS

Opplag: 1.000

Ved ettertrykk ønskes oppgivelse av kilde.